

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA PELE (P1)

PUDUNGWANA 2014

MEMORANDAMO

FREE STATE

MATSHWAO: 120

Memorandamo ona o na le maqephe a 12.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO

POTSO YA 1

TEMA YA A

- 1.1 tumme.✓ (1)
- 1.2 O ile a sokola ho fumana mosebetsi/Ho ile ha ba thata hore a fumane mosebetsi.✓ (1)
- 1.3 *Ke Family Bonds.*✓ (1)
- 1.4 Kapelepele a fofela Johannesburg moo a ileng a dula hoteleng ya maemo/ Kapelepele o ile a fofela Johannesburg.✓ (1)
- 1.5 Hobane e ne e se mosebetsi wa ka nako tsohle/Hobane kgatiso ya lenaneo e ne e se e fihlile qetellong ✓ (1)
- 1.6 1.6.1 O ne a batla ho fumana mosebetsi oo a o ratang haholo a tsebe ho sebetsa ka pelo yohle ya hae/ O ne a sa rate mosebetsi wa botitjhere empa a rata mosebetsi wa ho ba sebakadi sa dipale.✓✓ (2)
- 1.6.2 Ha o le molaodi wa ditshwantshiso o laola dibakadi athe ha o le sebakadi o hlahela ka pela khemera/o hlahella bathong.✓✓ (2)
- 1.6.3 Dikhampane tse ngata di ile tsa kwalwa mme dibakadi tsa fellwa ke mesebetsi.✓✓ (2)
- 1.7 A/ A se bohlokwa hakaalo.✓ (1)
- 1.8 A ka be a qetelletse e le titjhere/a ka be a sa fumana mosebetsi wa ditiro tsa hae.✓✓ (2)
- 1.9 D/ A tlameha ho o sebetsa leha a sa o rate.✓ (1)
- 1.10 Motho o lokela ho sebetsa ka thata hore a tle a fihlelle tseo a di batlang/ labalabelang hoba Xoli o ile a phehella ho etsa dikopo tsa mosebetsi oo a o batlang/ O ile a amohela ho ba titjhere ya tsa bonono motseng wa habo.✓✓ (Batshwayi ba ele hloko meelelo ya bahlahlobuwa: ba badisise dikarabo tsa bahlahlobuwa) (2)
- 1.11 kapelepele✓ (1)
- 1.12 Lelapa le ne le lebelletse hore a fumane mosebetsi a tle a kgone ho le thusa.✓✓ (2)
- 1.13 Mongodi o batla ho re bontsha hore Xoli o fapana le Winnie, Xoli o sebetsa ka thata ha Winnie yena a rata menate.✓✓ (2)

- 1.14 Ee, hobane a ka be a ile a rata mosebetsi wa botitjhere/ a ka be a sa o tlohela hobane ha o fele tje ka wa difiliming.

KAPA

Tjhe, o entse hantle a o tlohella hore a tle a latele toro ya hae/ a sebetse mosebetsi wa ditoro tsa hae.✓✓

(Motshwayi a ele hloko dikarabo tsa bahlahlobuwa) (2)

TEMA YA B

- 1.15 C/ Phaposing ya ho rutela sekolong.✓ (1)

- 1.16 'Nna ha ke bone letho'.✓ (1)

- 1.17 Ba(bala) ngola mosebetsi wa sekolo hobane ba phetlile dibuka/ ha ba qoqe.✓✓ (2)

- 1.18 A bolela hore ha a batle ho thusa Lerato ka dikarabo.✓✓ (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO

POTSO YA 2

TEMA YA C

Mehopolo e lebelletsweng

1. Moithuti a qale ka nako ho ithuta.✓
2. A latele prokreme eo a iketseditseng yona.✓
3. Pele ho ditlhahlobo a se lofele sekolo.✓
4. A hlophise sebaka moo a ithutelang teng, se be le tse hlokehang.✓
5. A nwe metsi le ho ja dijo tse loketseng.✓
6. A ikgotse tseo a ithutileng tsona.✓
6. A etse boikwetliso ba phefumoloho pele a ngola.✓
 (Palo ya mantswe 63)

DINTLHA		QOTSO	
1.	Moithuti a qale ka nako ho ithuta.	1.	A se tlohele nako ho mo siya.
2.	A latele prokreme eo a iketseditseng yona.	2.	A iketsetse prokreme ya ho ithuta mme a e latele.
3.	Pele ho ditlhahlobo a se lofele sekolo.	3.	A ye sekolong ka mehla, matitjhere a ba thusa a fana ka lesedi le hlokehang.
4.	A hlophise sebaka moo a ithutelang teng, se be le tse hlokehang.	4.	Ha a le lapeng, a se ithutele betheng, pela thelebishene ...
5.	A nwe metsi le ho ja dijo tse loketseng.	5.	A qobe ho ja dijo tse mafura, dipompong ...
6.	A ikgotse tseo a ithutileng tsona.	6.	A kope motho e mong ho mmotsa dipotso.
7.	A etse boikwetliso ba phefumoloho pele a ngola.	7.	Ka letsatsi la tlhahlobo a theole moya ka ho etsa boikwetliso ba ...

Ho tshwaya kgutsufatso

Kgutsufatso e lokela ho tshwauwa ka tsela e latelang:

- **Kabo ya matshwao:**
 - Matshwao a 7 bakeng sa dintlha tse 7 (letshwao le leng bakeng la ntlha)
 - Matshwao a 3 bakeng sa tshebediso ya puo.
 - Matshwao kaofela:10
- **Kabo ya matshwao ha mohlalobuwa a sa ntsha dintlha di le jwalo temeng:**
 - Ho ajwa letshwao le le 1 bakeng sa puo ha a hlahisitse dintlha tse 1–3.
 - Ho ajwa matshwao a 2 bakeng sa puo ha a hlahisitse dintlha tse 4–5.
 - Ho ajwa matshwao a 3 bakeng sa puo ha a hlahisitse dintlha tse 6–7.
- **Kabo ya matshwao ha mohlalobuwa a ntshitse dintlha di le jwalo ho tswa temeng:**
 - Diqotso tse 6–7: ha ho letshwao le ajwang bakeng sa puo.
 - Diqotso tse 1–5: ho ajwa letshwao le le leng bakeng sa puo.

ELA HLOKO:

- **Palo ya mantswe:**
 - Batshwayi ba lokela ho nnetefatsa palo ya mantswe e sebedisitsweng.
 - O se ke wa tlosa letshwao ha mohlalobuwa a sa bontsha palo ya mantswe, kapa ha palo ya mantswe e fosahetse.
 - Ha palo ya mantswe e feta palo e behilweng, bala ho fihlela ho mantswe a 5, mme o tlohelle tse ding.

MOHLALA

Puo	Polelo			Palo ya mantswe
<i>Sesotho</i>	<i>Ke</i>	<i>a</i>	<i>tsamaya</i>	3

Matshwao bakeng sa dintlha: [7]

Matshwao bakeng sa tshebediso ya puo: [3]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO

POTSO YA 3: MANOLLO YA PAPATSO

TEMA YA D

- 3.1 Ho fedisa monkgo/mofufutso/ho nkgisa ha monate.✓ (1)
- 3.2 Se bedietsa hore ya sebedisang Dove o tla dula a thabile, a rateha mme a bile a tletse boitshepo jwalo ka ngwanana ya hlahisitsweng temeng ena/ho bontsha hore se reretswe bomang.✓✓ (2)
- 3.3 O thabile/O kgotsofetse/ Boitshepo hobane ha a tshabisi mahafi a hae hoba o nkgisa ha monate.✓✓ (2)
- 3.4 C/Ho se itshabe hobane o sebedisa setebelamonkgo sa Dove.✓✓ (1)
- 3.5 Ho hohela moreki le ho tsepamisa maikutlo a hae ntlheng ena/ho tataisa le ho susumetsa moreki hore a reke sehlahiswa/ho tlisa maikutlo ntlheng ena.✓✓ (2)
- 3.6 Ee, se ka etsa hore moreki a dule a thabile ha feela setebelamonkgo sena se fedisa monkgo ka mahafing jwalo ka ha ho bolelwa.

KAPA

Tjhe, bahlahisi ba papatso ba mpa ba sebedisitse puo ena ho susumetsa moreki hore a reke sehlahiswa sena.(Ke mohopolo feela)✓✓

(2)
[10]

POTSO YA 4: MANOLLO YA KHATHUNU

TEMA YA E

- 4.1 Ba ka phaposing ya borutelo, mmisiterese (titjhere) o dutse tafoleng ya hae e nang le dibuka/ngwana o tlile tafoleng ya titjhere/mmisiterese o re a dule fatshe jwalo ka bana ba bang.✓✓ (2)
- 4.2 O tenehile (halefile) hobane ngwana enwa o moferefere kapa ha a na botsitso a dule fatshe jwalo ka bana ba bang.✓✓ (2)
- 4.3 D/ ho dula setulong sa hae.✓ (1)
- 4.4 Bona ba dutse fatshe.✓ (1)
- 4.5 Mantswe ana a paka le ho tiisa hore mmisiterese o tenehile/a bontsha motho ya tenehileng, ya sa batleng ho tshwenngwa ka letho.✓✓ (2)
- 4.6 Tjhe, ha ho bonahale a arabela puo ya mmisiterese, o mpa a bua seo a tlileng ka sona.

KAPA

Ee, moshanyana o arabela mmisiterese le ha empa ho le teng ho tshwana ha mantswe ao ba a sebedisang/moshanyana o mpa a hlahisa pherekano ya ka boomo e hlahelang jwalo kaha eka o tla fela a 'kgomarele' setulong ha mmisiterese a ka mo kadima sekgorametsi.(O a phoqa)✓✓

(Dikarabo tsa mohlahlobuwa di shejwe hantle). (2)

[10]

POTSO YA 5: TLOTLONTSWE LE DIBOPEHO TSA DIPOLELO

TEMA YA F

- 5.1 5.1.1 (a) puo✓ (1)
(b) la✓ (1)
(c) hore✓ (1)
(d) tseo✓ (1)
- 5.1.2 Diqeto tse fosahetseng di etswa ke batho.✓✓ (2)
- 5.1.3 Mooki o re ho yena a je meroho le ditholwana ka mehla.✓✓ (2)
- 5.1.4 C/ bolaya batho ka bongata.✓ (1)
- 5.1.5 Jang dijo tse loketseng kaha(dijo) di loketse mebele ya lona.✓✓ (2)
- 5.1.6 Ditaba tseo tsa mooki di ile tsa re bula mahlo hobane kajeno re na le tsebo.✓✓ (2)
- (Dikarabo tsa bahlahlobuwa di badisiswe ka tshwanelo ho bona hore dipolelo tsa bona di totobatsa moelelo o lebeletsweng le ha moelelo e le o sa ritsang jk. Ngaka e laetse Neo ho bula mahlo haholo.) (2)
- 5.1.7 Moithuti wa sekolo sena o mametse.✓ (1)

5.2 TEMA YA G: TOKISO YA DIPHOSO

Dikolo✓di a bulwa✓ kajeno.✓ Re✓ nke senepe✓ pele re tsamaya. O sa etsa eng jwale?✓ (6)
[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 40

KAROLO YA D: DINGOLWA

POTSO YA 6

MAKUMANE A THATA A BOPHELO – JM Maqubela

DITAELO HO MOTSHWAYI:

Tshwaya potso ya 6.1 le ya 6.2 kapa 7.1 le 7.2.

6.1 NALENG TSA PHAKOE

- 6.1.1 Haufi le toropo ya Germiston.✓ (1)
- 6.1.2 Ba ne ba nahana hore terene e a tjha.✓ (1)
- 6.1.3 Ba ne ba mamela motho ya neng a qala a rera/ya neng a bua ka lentswe la Modimo.✓ (1)
- 6.1.4 E tloha ha metsotso e le mashome a mabedi ka mora hora ya bohloko e fetile.✓ (1)
- 6.1.5 O ile a hlaselwa ke batho ka tereneng, ba mo hlaba ka lerumo a ba a batla a hloka hloka o ile a lahlwela kantle terene e ntse e tsamaya.✓✓ (2)
- 6.1.6 Ke hobane o dutse sepetlele dikgwedi tse hlano kaofela.✓✓ (2)
- 6.1.7 E mo hlahisa e le ntate ya ratang bana ba hae kapa ya kgathallang(ya nang le boikarabelo).✓✓ (2)
- 6.1.8 Ke nnete hobane mahlo a hae a ne a tletse dikeledi ha a bona monna wa hae sepetlele.✓✓ (2)
- 6.1.9 E mo hlahisa e le motho ya pelo e mpe, ya kgohlatseng.(E le sekweta)✓✓ (2)
- 6.1.10 Ke hobane o ne a opelwa a bile a tswa madi a batla ho ka fumana thuso ka hoo a bona terene e tsamaya butle/ ha se yena ya ikisitseng sepetlele hobane o ne a tswile kotsi)✓✓ (2)
- 6.1.11 Ee, ke ntho tse ka etsahalang. Re bona ka mehla batho ba bolauwang le ba nkelwang ditjhelete tsa bona ditereneng.✓✓ (2)
- 6.1.12 E etsa hore ke utlwe bohloko ho bona kamoo batho ba kgakgathwang kateng ditereneng.✓✓ (2)

6.2 NALENG TSA PHAKOE

- 6.2.1 E lebang nqa ya Vereeniging.✓
- 6.2.2 Boholo ba batho ba ile ba wela hodima terata e kampetseng seporo e hlabang mme ba lemala.✓
- 6.2.3 O ile a wela hodima batho kahoo a se ke a lemala.✓ (1)
- 6.2.4 Mantsiboya ka mora mosebetsi/Ha batho ba tjhaisa.✓ (1)
- 6.2.5 O ile a hlajwa ka lerumo ke monna eo a neng a eme pela hae ka tereneng.✓✓ (2)
- 6.2.6 O ipone a le ka hara mealo e mesweu a le kganyeng, bosweung ba lehlwa /a le lefatsheng leo a sa le tsebeng. O bone batho ba apereng diaparo tse tshweu jwaloka mangeloi.✓✓ (2)
- 6.2.7 Ke Nkokoto Lebenya hobane diketsahalo tsohle tsa pale di mo potapatile.✓✓ (2)
- 6.2.8 Ke nnete kaha re bona feela ka moo Nkokoto a lemetseng ka teng a se na phoso.✓✓ (2)
- 6.2.9 E le batho ba sehlooho, batho ba sa kgathalleng bophelo ba motho e mong.✓✓ (2)
- 6.2.10 Ke hobane o dutse sepetlele dikgwedi tse hlano kaofela. (2)
- 6.2.11 Ke ne ke tla batla motho ya ntemaditseng ke be ke mo fumane ke ntoo iphetetsa.

KAPA

Ke ne ke tla tshwarisa motho ya ntemaditseng.

KAPA

Ke ne ke tla mo tshwarela hobane ha a tsebe seo a se etsang.

KAPA

Ke ne nkeke ka hlola ke palama terene.
(Motshwayi a ele hloko dikarabo tsa bahlahlobuwa)✓✓ (2)

- 6.2.12 Mmuso o lokela ho kenya mapolesa a mangata ho hlokomela bapalami ditereneng.✓✓ (2)

[40]

KAPA

POTSO YA 7

MAKUMANE A THATA A BOPHELO – JM Maqubela

7.1 NAKO E SA LE TENG

- 7.1.1 Ka hora ya leshome hoseng. ✓ (1)
- 7.1.2 Ke hobane ba ne ba sa rutwe/ Ba ne ba le letsatsing/ Ba ne ba le jwaleng. ✓ (1)
- 7.1.3 Ke mohlalobi wa dikolo/ Mong Maswetsa. ✓ (1)
- 7.1.4 Ke hobane boholo ba bona bo ne bo sa mo tsebe. ✓ (1)
- 7.1.5 O ne a rata ho bona ba siyo sekolong letsatsing leo. ✓✓ (2)
- 7.1.6 Mosuwe Tlotliso e ne e le motho ya se nang maikarabelo hobane o ne a nka bana ba sekolo a lo ba nwesa jwala ka nako ya sekolo athe mosuwe Kgobotla e ne e le motho ya boulellang bana ba sekolo. Re bona ha a kgenne ha ho thwe bana ba jwaleng. ✓✓ (2)
- 7.1.7 E le motho ya lahlehetsweng ke taolo ya sekolo, ya seng a sa tsebe seo a ka se etsang/ E ne e e motho ya kgathallang bana. ✓✓ (2)
- 7.1.8 Ke ya motse setoropo ✓. Re bona ka dikolo, ka matlo a thitelo. ✓ (2)
- 7.1.9 C/ O ne a menngwe ke mosuwehloho. ✓✓ (2)
- 7.1.10 Bana ba ne ba tla fetoha matahwa, ba qetelle ba tswile sekolong. Ba ne ba tla hloleha ho fihlella dithuto tseo ba neng ba di habile. Ba ne ba sa tlo ruteha. ✓✓ (2)
(Motshwayi a utlwisise karabo ya mohlalobuwa)
- 7.1.11 Tjhe, jwala ha bo a etsetswa bana ba sekolo. Ke ne ke tla be ke le ka phaposeng ya borutelo ke ithuta.

KAPA

- Ee, ha mosuwe a nthekele jwala ke ne ke tla ya hobane ha ke na tjhelete ya ho ithekela. ✓✓ (2)
- 7.1.12 Nka be ke ile ka re a lelekwe sekolong hobane o ruta bana ntho e mpe haholo.

KAPA

- Ke ne ke tla bua le yena jwaloka motho ke mmontshe mabaka a ka etsang hore a lelekwe sekolong. ✓✓ (2)

7.2 NAKO E SA LE TENG

- 7.2.1 Ka hora ya leshome hoseng. ✓ (1)

- 7.2.2 Ba ne ba sa rutwe/ Ba ne ba le letsatsing/Ba ne ba le jwaleng.✓ (1)
- 7.2.3 Ke mosuwe Sekoto.✓ (1)
- 7.2.4 O ne a sa nahana hore ho ka ba le motho ka nako eo ka kantorong.✓ (1)
- 7.2.5 Bana ba ile ba bula dibuka tsa bona ba iketsa eka ba a bala ha ba bona mosuwehlooho a ntse a tsamaya diphaposing le mohlahlobi.✓✓ (2)
- 7.2.6 Mosuwe Tlotliso pele a tshwarwa e ne e le motho ya ratang ho nka bana a lo ba nwesa jwala ka nako ya sekolo ebile a nwa le bona, empa ka morao ho nyewe re bona e le motho ya mafolofolo ya rutang bana a bile a etsa mosebetsi wa hae ka pelo yohle ya hae.✓✓ (2)
- 7.2.7 E le motho ya kgonang ho nahanela motho, ya kgonang ho bona boinyatso ba motho/Ya tletseng qenehelo✓✓ (2)
- 7.2.8 Ke mosuwe Tlotliso. Ke yena ya potapotilweng ke diketsahalo tsa palekgutshwe ena.✓✓ (2)
- 7.2.9 B/Ba bang ba barutwana ba ile ba ba tsebisa hore mohlahlobi o teng.✓✓ (2)
- 7.2.10 E le motho ya kgathallang thuto ya bana ya batlang ho bona bana ba sebetse, ba atleha bophelong.✓✓ (2)
- 7.2.11 Nka be ke ile ka kopa hore a lelekwe sekolong.
- KAPA
- Nka be ke ile ka kopa hore a tshwarelwe hobane le yena ke motho o etsa diphoso jwalo ka mang le mang.✓✓ (2)
- 7.2.12 Bana ba se dumellwe ho kena matlong a thitelo.
- KAPA
- Ho se dumellwe hore matlo a thitelo a be haufi le sekolo.
- KAPA
- Bana ba nwang jwala ba tshwarwe ke mapolesa./Ba ka iswa tlhabellong.✓✓ (2)
[40]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 40
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 120